

بلکه وہی بخلاف نبوت کہ از آئینہ جزدہد در بعض صورت کسب را در وہم دخل است
پس چند روز وحی بناید کفار مکہ گفتند کہ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم
را خدائے اوترک نموده پس جواب داد امر اول مفصل در قرآن آمدہ و در نسبت روح
ام مجمل گذاشت و برائے تسلی حضور صلی اللہ علیہ وسلم این سورت نازل شد
والضحیٰ واللیل اذا سجی ما ودعک ربک وما قلی قسم روز ہزار ہفتمی اسلامی است و قسم
شب بعد ہزار سال چون تیرگی آرد کہ اہل اسلام ضعیف شوند و مددی از مہدی
و مسیح فرماید نہ رخصت کرد ترا پروردگارت و نگذاشت ترا نیز نسبت زمانہ اہل
اسلام از درس اول فصل دوم بوسیل میفرماید کہ روز خداوند می آید بلکہ نزدیک است
روز تیرہ و تار و روز ابرو چیم دار مانند انشمار طلوع فجر بر کوہ اامت عظیم و قوی کہ
مانند ان ازانل شدہ بود پس قسم آن روز اسلامی برائے بنگو کاران و شب
برائے بدکاران است کہ بر ایشان تاریکی ہلاکت آید باقی تفسیر این سورت مطابق
فصل ۴۴ شعبیا نمودہ ایم کہ ازان ظاہر شود کہ خطاب بہ نبی و مراد امت است
تفسیر معالمت الاسرار بمطالعہ باید کرد **فصل اہست و سوم در**
تفسیر قسمہائے سورہ تین باید دانست کہ تین وزینون دو کوہ متصل بیت مقدس
اند کہ مسیح علیہ السلام حسب فصل پنجم متی در انجا پیشین گوی اسلامی از زمانہ ہجرت
کہ در ان وقت اہل اسلام ضعیف بودند فرمودہ و بعدہ ذکر زمانہ ہجرت کہ
کہ در انجا یافتند و بعدہ ذکر صدیق و فاروق و ذی النورین و مرتضیٰ و حضرات حسنین
میفرماید و معنی مشکیم فی الایحیل ازان فصل پنجم باید جست و نیز بر کوہ زینون حسب
فصل ۲۱ منی و ۲۴ ذکر دولت اسلامیہ و ہم در فصل اول و دوم و سوم اعمال حواریین
کرده اند و بر طور سینے بر موسیٰ علیہ السلام پیشین گوی این زمانہ ظاہر فرمودہ شد
و در فصل ۲۱ و ۲۲ و ۶۰ شعبیا و غیرہ در بلد امین مکہ پیشین گوی آن امانت و رحمت

حیات است بدان نظر فرماید و التین والزیتون و طور سینا و ذوالعقد الا میں لفظ

خلقنا الانسان فی احسن تقویم ثم رودنا اسفل سافلین الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات

عظیم اجز غیر ممنون قسم کوہ تین و زیتون سج جواریں و طور سینا سے موسیٰ و این

شہر تک است کہ بلد امانت دار است کہ بدستور و عہدہ امانت موعود در اینجا وضع کرد

کہ ہر آئینہ انداز کردیم انسان را در نیک صورت باز رو کردیم اورا بطرف اسفل

سافلین طبیعت کہ ترا با اینچنین وعدہ نشناسند مگر گمانیکہ ایمان آورند

تا آخر فصل بست و چهارم در تفسیر قسمہائے سورہ عادیات

ہائیکہ در فصل دوم یونیل است کہ در پیشاپیش امت عظیم آتش میسوزد

و در عقبش شعلہ ملتبہ و در پیشاپیش زمین مثل باغ عدن و در عقبش

ہیابان ویران است و ازان رہا شوندہ نخواہد بود نمائش مثل نمائش

اسپانست و چنانکہ فارسان چنین روند مانند صدائے عراد ہا بر سر کوہ اجت

و خیز نمایند و مثل زبانہ آتش کہ گاہ بن رامیسوزد و شبیہ

بقوم عظیم مہیا شدہ جنگ صد امیکند تا آخر فصل سوا سے درس ۲۸ و ۲۹ کہ

در ان قبل ازین واقعات اسلامیہ ذکر نزول روح القدس بر حواریں است

الحاصل ہر کہ درین زمانہ تعظیم نبی اعظم علیہ الصلوٰۃ والسلام بجا آرد زہی نصیب

ورنہ تباہ و برباد شوند چنانکہ میفرماید و العاديات صبحا فالمریبات قد حافا لمغیرات صبحا

فاثرن بہ نقعا فوسطن نہ جمعا ان الانسان لریہ لکنود قسم اسپان دوندگان اہل

اسلام است کہ آواز دہند بنفہا از زیارت دودگی و قسم اسپان آتش

برازدگان بجا فر خود ہا قدح کنندگان پس قسم با اسپان سرعت کنندگان

اہل اسلام بوقت صبح پس براگینختہ کنند بدان عباری پس داخل شوند

بدان عبار و در وسط جماعت دشمنان بدستہی انسان منکر برائے پروردگار

خود هر آینه قلیل الخیر است که در دنیا تباہ و در آخرت بدوزخ رود این پیشین
گویی در مکہ شده بود **فصل بیست و پنجم** در تفسیر سوره عصر بدانکه
صبح علیہ السلام در فصل نوزدهم با بستم متی نسبت زمانہ باد شامت خذله
منشئ فرموده کہ مالکی را باغی بود کہ بوقت اشراق بیرون آمد و مردمان را بیکار شسته بود
پس ایشانرا تا شام یک مثقال مقرر کرد تا مزدوری نمایند باز بوقت چاشت
بدین دستور کرد و بوقت دو پاس و سه پاس بدین دستور رفت پس بوقت
عصر بیرون آمدہ باز دید کہ بسیاری مردمان بیکار شسته اند پس او شانرا نیز تا شام
یک مثقال مقرر کرد پس چون شام شد ہر یکے را مثقالے بداد پس اولین بر مالک
خفا شدہ گفتند کہ چرا ما را با عصر بان برابر کردی مالک فرمود کہ انچہ مزدوری
ہر یک مقرر کردہ بودم او اگر دم آیام را اختیار ہر کار خود نباشد ازین رو آخر
اولین خواہند شد و ہمہ برین طریق قریب این در حدیث است کہ اہل امت
عصری اند ازینجا متخلف عصر منافق باشد چنانکہ متخلف جمعہ نیز منافق باشد
زیرا کہ اصل سبت روز جمعہ بود تا زمان نحریر انجیل چنانکہ مینویسند کہ قبل یک
روز سبت روز صلیب بود و تحقیق این امر در تفسیر معالمات است و شب
سبت و شب دوم و شب یکشنبہ صبح در قبر ماند و در آخر شب یکشنبہ مذکور ہر سبت
ازین صاف دریافت شد کہ روز سبت روز جمعہ است و از آدم تا حضور علیہ
السلام پنج فرقہ شدہ اند یکے اشراقی و آنان قبل از ابراہیم علیہ السلام
از آدم علیہ السلام ہر یک شریعت بودہ اند و در ایشان سہ دورہ متفرق گذشت
از آدم تا نوح و از نوح تا ہود تا حضرت ابراہیم دوم چاشتہ از
زمان ابراہیم علیہ السلام تا موسی علیہ السلام و در ایشان چہار انبیاء عظیم شدہ
اند حضرت ابراہیم حضرت اسحاق حضرت یعقوب حضرت یوسف علیہ السلام

و حضرت اسماعیل علیہ السلام جدا این امت مخصوص اند سوم نبروزی یهود و دریشان
 ہر چند بسیاری انبیاء شہداء لیکن ہر طریق موسیٰ و ہارون علیہما السلام رقتہ اند
 چہارم زوالی نصارے و درین دورہ زکریا و یحییٰ و مریم و سبچ چہار مقدسین عجیب
 آند و ہر ما مناسب کہ چنانکہ متاخرین متقدمین مقرر شدہ اند از عبادت ہر نبی بہرہ
 شویم و شب مقدم است از روز زیرا کہ عدم ما مقدم بود ہر وجود ما پس بجائے نماز
 اشراق بعد طلوع آفتاب نماز مغرب بعد غروب مقرر شد و سبب عدد رکعت بنظر
 دورہ ایشان گشت و بجائے چاشت نماز عشا مقدم کردہ شد و بنظر عباد
 چہار انبیا چہار رکعت مقرر شد و بنظر حضرت اسماعیل نماز وتر است و بجائے
 نماز دو پاس یهود نماز فجر مقرر شد و دو رکعت بنظر موسیٰ و ہارون کہ
 دریشان پیشوارفتہ اند و نماز اشراق و چاشت اصلے شان مستون کردہ شد
 و بجائے سبب پاس نماز دورہ سبچ چہار رکعت ظہر مقرر کردہ شدند و بنظر چہار
 اشخاص چہار رکعت و نماز عصر خاص نماز این امت است باید کہ اکمل باشد

جامع شفع و وتر و آن چہار رکعت شد بدین وجہ فرماید والعصر ان الانسان لفی ضمیر
 الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر قسم عصر است کہ انسان
 با وجود این زمانہ مقدس و ز زبان کاریست مگر انا کہ ایمان آوردند و کار کردند نیک
 و وصیت کردند بحق و وصیت کردند بصبر و اللدی حق و ہو یہدی السبیل فتذکرہ

الحمد والمنت کہ رسالہ عجیب و غریب در بارہ تفسیر قسمہاے قرآن مجید الموسوم
 بہ رسالہ قسمیہ من تصنیف لطیف جناب حکیم سید محمد حسن صاحب امروہی اول مدرس عربیہ کالج
 اجیر دام فوضہ مطبع رضوی دہلی میں اہتمام سے خاکسار سید میر حسن کے چھپکر مطبوع و طبایع اہل اورنگ آباد

